

Løsningsforslag, eksamen i BIT 390 Energifysikk, 2011 V.

Oppgave 1:

- a) Virkningsgraden for en generell syklisk varmekraftmaskin (som arbeider stasjonært) er definert som:

$$\eta = \frac{W}{Q_H} = \frac{\dot{W}}{\dot{Q}_H} = 1 - \frac{Q_L}{Q_H},$$

der vi har utnyttet energibevaring (termodynamikkens 1. hovedsats), $Q_H = W + Q_L$. For en reversibel prosess gjelder $Q_L/Q_H = T_L/T_H$ (Kelvins definisjon av absolutt temperatur), så:

$$\eta_R = 1 - \left(\frac{Q_L}{Q_H}\right)_R = 1 - \frac{T_L}{T_H} \quad (= 0.080 = 8.0\%).$$

som oppgitt.

- b) Av definisjonen av virkningsgrad følger at den nødvendige tilførte varmeeffekten er $\dot{Q}_H = \dot{W}/\eta = P/\eta$. Denne varmen tas fra varmeinnholdet i det pumpede vannet, så for en reversibel varmekraftmaskin med $\eta = \eta_R$ har vi:

$$\dot{Q}_H = c\rho\dot{V}(T_H - T_L) = \frac{P}{\eta_R} = \frac{PT_H}{T_H - T_L} \quad \implies \quad \dot{V} = \frac{PT_H}{c\rho(T_H - T_L)^2} = 25 \text{ m}^3/\text{s}.$$

Her er $\rho = 1000 \text{ kg/m}^3$ tettheten til vann.

- c) Reversible varmekraftmaskiner må ha neglisjerbare temperaturforskjeller mellom varmekilden og varmekraftmaskinen, og mellom denne og det kalde reservoaret. Et havvarme-kraftverk må nødvendigvis ha lange rør, og må ha relativt tykke vegger i varmevekslerne på grunn av vanntrykket, og dette leder nødvendigvis til merkbare temperaturfall. Dessuten må maskinen selv ha neglisjerbar friksjon og energitap pga. elektrisk motstand i generatoren.
- d) 2-lovs effektiviteten (eksergieeffektiviteten) er definert som $\epsilon = \eta/\eta_R$. Vi har da på samme måte som i b) ovenfor:

$$\dot{Q}_H = c\rho\dot{V}(T_H - T_L) = \frac{P}{\eta} = \frac{P}{\epsilon\eta_R} \quad \implies \quad \dot{V} = \frac{PT_H}{\epsilon c\rho(T_H - T_L)^2} = 55 \text{ m}^3/\text{s}.$$

Curzon-Ahlborn-virkningsgraden er $\eta_{CA} = 1 - \sqrt{T_L/T_H} = 0.041$ (4.1%). som ville gitt:

$$\epsilon_{CA} = \frac{\eta_{CA}}{\eta_R} = \frac{1 - \sqrt{\frac{T_L}{T_H}}}{1 - \frac{T_L}{T_H}} = \frac{1}{1 + \sqrt{\frac{T_L}{T_H}}} = 0.51 = 51\%,$$

altså rundt 10% høyere enn den verdien vi regner med.

- e) De effektive høye og lave temperaturene for varmekraftmaskinen blir henholdsvis $T'_H = T_H - \delta T = 24^\circ\text{C} = 297 \text{ K}$ og $T'_L = T_L + \delta T = 8^\circ\text{C} = 281 \text{ K}$. Virkningsgraden blir da:

$$\eta = \epsilon\eta'_R = \epsilon \left(1 - \frac{T'_L}{T'_H}\right) = 0.024 = 2.4\%.$$

Dette er bare 30% av verdien for en reversibel prosess som vi fant i a).

Oppgave 2:

- a) Effekten fra solstrålingen på en plate med areal A som står vinkelrett på strålingen er $P = S_0 A$, når vi ser bort fra absorpsjon og refleksjon. I henhold til Stefan-Boltzmanns lov stråler en absolutt sort plate ut effekten $\sigma T^4 A$. I termisk likevekt må disse to effektene være like store, og vi får den oppgitte ligningen. Denne gir temperaturen:

$$T = \left(\frac{S_0}{\sigma} \right)^{\frac{1}{4}} = 395 \text{ K} = 121 \text{ }^\circ\text{C}.$$

- b) Platen tar i mot stråling hovedsakelig i form av synlig lys med bølgelengde rundt $\lambda = 2\pi c/\nu \approx 0.56 \mu\text{m}$, der c er lyshastigheten. Den sender ut varmestråling med maksimal intensitet rundt $\lambda = 10 \mu\text{m}$. Absorpsjonen og emisjonen skjer altså ved meget forskjellige frekvenser ν , og effektiv absorpsjonen og effektiv emissiviteten kan derfor godt være forskjellige.
- c) På tilsvarende måte som i a) finner vi:

$$S_0 = \epsilon \sigma T^4 \quad \implies \quad T = \left(\frac{S_0}{\epsilon \sigma} \right)^{\frac{1}{4}} = 701 \text{ K} = 428 \text{ }^\circ\text{C}.$$

Hvis en brøkdel β av solstrålingen absorberes, finner vi i stedet:

$$(1 - \beta) S_0 = \epsilon \sigma T^4 \quad \implies \quad T = \left(\frac{(1 - \beta) S_0}{\epsilon \sigma} \right)^{\frac{1}{4}} = 663 \text{ K} = 390 \text{ }^\circ\text{C}.$$

Hvis endelig platen danner en vinkel θ med strålingsretningen, blir intensiteten til sollyset spredd over et større areal. Det projiserte arealet som strålingen treffer blir $A \cos \theta$, og vi finner:

$$(1 - \beta) \cos \theta S_0 = \epsilon \sigma T^4 \quad \implies \quad T = \left(\frac{(1 - \beta) \cos \theta S_0}{\epsilon \sigma} \right)^{\frac{1}{4}} = 608 \text{ K} = 335 \text{ }^\circ\text{C}.$$

- d) Når hele varmetapet skyldes varmeovergang til luften, gir energibalansen at:

$$(1 - \beta) S_0 A = k(T - T_0) A \quad \implies \quad T = T_0 + \frac{(1 - \beta) S_0}{k} = (293 + 55) \text{ K} = 348 \text{ K} = 75 \text{ }^\circ\text{C}.$$

Dette betyr at for denne platen gir varmeovergang til luften langt mer effektiv kjøling enn strålingstapet, og dominerer varmetapet til omgivelsene nesten fullstendig.

- e) For energibalansen til den sorte platen får vi nå et tillegg som skyldes termisk stråling fra glassplaten. Effekten av denne er $\alpha_g \sigma T_g^4 A$. Dette gir:

$$(1 - \beta) S_0 + \alpha_g \sigma T_g^4 = \epsilon \sigma T^4.$$

Siden glassplaten er gjennomsiktig for synlig lys, varmes den bare opp av varmestråling fra den sorte platen, mens den stråler både opp og ned. Dette gir:

$$\alpha \sigma T^4 = 2\epsilon_g \sigma T_g^4.$$

Dette er de oppgitte ligningene.

- f) Av Kirchoffs lov har vi $\alpha = \epsilon$ og $\alpha_g = \epsilon_g$. Den siste av ligningene i forrige punkt gir da $T_g^4 = (\alpha/2\alpha_g) T^4$. Innsatt i den første ligningen får vi:

$$(1 - \beta) S_0 = \sigma(\epsilon T^4 - \alpha_g T_g^4) = \frac{1}{2} \alpha \epsilon T^4 \quad \implies \quad T = \left(\frac{2(1 - \beta) S_0}{\epsilon \sigma} \right)^{\frac{1}{4}} = 790 \text{ K} = 515 \text{ }^\circ\text{C}.$$

Vi ser at ϵ_g faller ut av dette svaret. Glassets temperatur blir:

$$T_g = (\alpha/2\alpha_g)^{\frac{1}{4}} T = 389 \text{ K} = 116 \text{ }^\circ\text{C}.$$

Dette er en så høy temperatur at vi også burde ha tatt hensyn til varmeovergangen fra glassplaten til luften.

Oppgave 3:

- a) Hvis $N(t)$ er antall radioaktive kjerner ved tiden t , gjelder:

$$\frac{dN}{dt} = -kN(t) \quad \Longleftrightarrow \quad N(t) = N_0 e^{-kt},$$

der $N_0 = N(0)$ og $k = 1/\tau = \ln 2/t_{1/2}$ er desintegrasjonskonstanten. Hvis V er volumet til tanken, kan vi skrive $N(t) = A(t)V$, der $A(t)$ er aktiviteten. Ved $t = 0$ har vi $A(0) = 56\,000 \text{ Bq/m}^3$. Etter en tid t_0 vil aktiviteten ha falt til $A(t_0) = A_0 = 200 \text{ Bq/m}^3$. Tiden t_0 finnes som:

$$\frac{N(t_0)}{N_0} = e^{-kt_0} \quad \Longrightarrow \quad t_0 = -\frac{1}{k} \ln \left(\frac{N(t_0)}{N_0} \right) = \frac{t_{1/2}}{\ln 2} \ln \left(\frac{A_0}{A(0)} \right) = 31 \text{ dager}.$$

- b) Så lenge vi puster, kan vi regne med at luften i lungene har samme konsistens som luften som pustes inn, dvs. den har et konstant radoninnhold. Den totale energien som frigjøres når N kjerner desintegrerer er εN . Den momentane effekten i lungevolumet V er altså $P = \varepsilon N = \varepsilon AV$. I løpet av tiden $t = 1$ år gir dette den absorberte dosen:

$$D = \frac{Pt}{m} = \frac{\varepsilon AVt}{m} = 3.8 \cdot 10^{-2} \text{ Gy} = 38 \text{ mGy}.$$

- c) Effektivdosen er:

$$E = w_S D = 760 \text{ mSv} = 760 E_m.$$

Effektivdosen er altså svært mye høyere enn den anbefalte maksimaldosen. [Og godt over grensen på 200 mSv for en betydelig forhøyet kreftrisiko.]